

АВЕРИХІНА

Тетяна Володимирівна
t.v.averihina@mzeid.in

ЛУКІНА

Поліна Анатоліївна
polina.lukina@mzeid.in

АВЕРИХІН

Микола Максимович
tataus1973@gmail.comк.е.н., доцент кафедри, Одеський
національний політехнічний
університетстудент, Одеський національний
політехнічний університетстудент, Одеський національний
політехнічний університет

УДК 658:330.322

УМОВИ І ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВА

CONDITIONS AND FEATURES OF DIRECT FOREIGN INVESTMENT ATTRACTION TO ENTERPRISES

У статті проаналізовано сучасні тенденції та особливості залучення прямих іноземних інвестицій, обґрунтована необхідність їх залучення в сучасних умовах, досліджено головні проблеми надходження іноземних інвестицій та запропоновано основні шляхи їх вирішення.

В статье проанализированы современные тенденции и особенности привлечения прямых иностранных инвестиций, обоснована необходимость их привлечения в современных условиях, исследованы главные проблемы поступления иностранных инвестиций и предложены основные пути их решения.

The article analyzes modern trends and peculiarities of attracting foreign direct investments, the necessity of their attraction in modern conditions is substantiated, the main problems of foreign investment are examined and the main ways to solve them are suggested.

Ключові слова: *прямі іноземні інвестиції, глобалізація світової економіки, іноземний інвестор, інвестиційний клімат, стимулювання інвестиційної діяльності*

Ключевые слова: *прямые иностранные инвестиции, глобализация мировой экономики, иностранный инвестор, инвестиционный климат, стимулирования инвестиционной деятельности*

Keywords: *foreign direct investment, globalization of the world economy, foreign investor, investment climate, stimulation of investment activity*

ВСТУП

У сучасному ринковому середовищі, що характеризується динамічністю, високою конкуренцією та невизначеністю умов функціонування, одним із ключових факторів успіху підприємницької діяльності є достатність капіталу. У життєвому циклі кожного підприємства настає період, коли власні засоби перестають забезпечувати подальший розвиток і постає потреба залучення зовнішніх інвестицій. Завдяки глобалізаційним процесам та мобільності капіталу перед підприємствами відкривається можливість використання переваг прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Однак, специфіка та жорстка боротьба за отримання цих інвестиційних ресурсів диктує необхідність розуміння процесів на світовому ринку капіталів та вимагає від підприємства розроблення відповідного управлінського підходу, що забезпечив би досягнення його цілей.

Проблема залучення іноземного капіталу належить до актуальних питань, які дискутуються у світовій та вітчизняній економічній літературі. Особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України вивчали такі вчені, як Пересада А.А. [1], Бирка М.І. [2], Чернишова А.О., Сазанова В.В., [3], Шик Л.М. [4], Губський Б.В. [5] та ін..

Вивчення особливостей залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) дозволить максимально викорис-

тати всі позитивні ефекти іноземного інвестування за- для розвитку інфраструктури інвестиційної діяль- ності, поліпшення бізнес-клімату, забезпечення ста- лого економічного зростання та підвищення життєво- го рівня населення.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є дослідження особливостей залу- чення іноземних інвестицій на підприємства на сучас- ному етапі розвитку економічних відносин.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дана стаття базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодич- них видань, статистичних збірниках. У роботі були використані методи порівняння та узагальнення, ана- лізу і синтезу, системний підхід тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Залучення ПІІ на підприємство є складним багато- аспектним процесом, що є відмінним у кожному окремому випадку і вимагає ситуаційного підходу. Цей шлях отримання інвестиційних ресурсів потребує у свою чергу активізації інтелектуальних, матеріаль- них, людських та фінансових ресурсів підприємства. Щоб забезпечити його результативність, підприємству необхідно систематизувати свою діяльність, спрямо- вану на пошук інвестора, налагодження комунікації з ним та освоєння інвестицій.

Для підвищення ефективності функціонування системи залучення ПІІ на підприємство необхідно розуміти суть процесу вибору інвестором інвестиційного проекту, де основними критеріями виступають їх дохідність та ризиковість. Через обмеженість інформації, що є джерелом невизначеності, та асиметрію інформації оцінювання дохідності та ризикованості інвестиційного проекту ускладнюється, а вибір відбувається на основі певних критеріїв. Як підтверджують результати досліджень, інвестори та підприємці зі складною структурою (великі за розміром, наявністю досвіду) зазвичай використовують стандартизовані розроблені критерії, перевірені часом та кількістю здійснених угод, які базуються на об'єктивних характеристиках. Інвестори та підприємці із простою структурою («початківці – стартапери», «бізнес-ангели») зазвичай не мають виробленого механізму прийняття рішень, тому їх вибір відбувається здебільшого на основі суб'єктивних характеристик. Причиною цього є нестача досвіду, а також обмежені ресурси на отримання об'єктивної інформації.

Припускається, що головні суб'єкти системи залучення ПІІ на підприємство зупиняються на оптимальному рішенні, тобто завжди обирається найкращий з доступних варіантів. Критерії відбору інвестиційних проектів іноземними інвесторами поділяються на такі групи:

- фінансові критерії (чиста теперішня вартість грошових потоків, індекс прибутковості, внутрішня норма дохідності, період окупності тощо);
- ринкові критерії (частка ринку, потенціал ринку до зростання, темпи зростання ринку, оцінка купівельної спроможності споживачів, оцінка конкурентів);
- критерії оцінки людського капіталу (оцінка команди, рівня кваліфікації генерального директора та вищого керівництва, їх особистих якостей).

Слід зазначити, що важливість кожної групи критеріїв при відборі інвестиційних проектів буде відрізнятися в залежності від виду іноземного інвестора, його мотивів, а також виду самих ПІІ, що планується залучати / здійснювати.

Інвестиції у створення нових підприємств – це інвестиції у виробничі потужності, які створюються, впроваджуються іноземними інвесторами самостійно від початкового до завершального етапу і передбачають організацію діяльності підприємства «з нуля».

Якщо говорити про інвестиції «з нуля» у виробничий цикл, то звичайно це є найбільш бажаними і перспективними для подальшого розвитку, оскільки являють собою потенціал значних інвестицій в основний капітал плюс створення нових робочих місць і як наслідок приріст показника доданої вартості. Такі інвестиції зазвичай пов'язані з будівництвом нового виробничого об'єкта. Від інвесторів вони вимагають наявності великої кількості ресурсів, оскільки підприємство з 100 % іноземним капіталом є ризикованою формою ведення бізнесу.

Злиття і поглинання - це інвестиції, які передбачають реорганізацію підприємства за участю іншого підприємства з-за кордону шляхом злиття («операції, спрямованої на добровільне об'єднання суб'єктів господарювання в нову структуру з метою збільшення масштабів виробництва») або поглинання («операції,

спрямованої на придбання контрольного пакету акцій і, як правило носить примусовий характер») [6].

Додатково виокремлюють ще так звані «brown-field investments» [7], коли інвестиції вкладаються у вже існуючі виробничі потужності чи інші активи (готові приміщення, цехи, корпуси), на базі яких іноземний інвестор має можливість розмістити виробництво з метою його переорієнтації чи надання нових послуг, які не вимагають обов'язкового збільшення виробничих потужностей.

Іноземний інвестор може здійснити покупку як елементів промислової інфраструктури (будівель, споруд, проведених комунікацій), що в силу певних обставин не використовуються за призначенням, але можуть бути повторно використаними в промислових цілях, так і діючих підприємств, які можуть стати стартом для подальшої діяльності іноземного інвестора на цільовому ринку.

Інвестиції у створення спільних підприємств, метою спільних підприємств є об'єднання ресурсів та координація зусиль задля досягнення таких результатів, які не можна отримати, проводячи господарську діяльність поодиночі. Суть спільного підприємства полягає в продукуванні синергетичного ефекту. Серед основних причин створення спільного підприємства за участю іноземної сторони є:

- підвищення конкурентоспроможності позицій існуючого бізнесу;
- досягнення ефекту масштабу;
- постачання сировини чи комплектуючих (покращення матеріально-технічного забезпечення за рахунок отримання від іноземного партнера дефіцитних матеріалів, а також тих комплектуючих деталей, які самим підприємством не виробляються);
- проведення науково-дослідної діяльності;
- маркетингова та збутова діяльність (використання торгової марки, мереж збуту партнера);
- отримання та доставляння товарів на іноземні ринки; розвиток експортної бази і зменшення нерационального імпорту.

Питання вибору форми ПІІ залежить від низки факторів, їх співставності у часі та узгодження зі стратегією іноземного інвестора та видом економічної діяльності підприємства.

Плануючи залучення ПІІ, необхідно проаналізувати переваги і недоліки, як загальні, так і специфічні, що очікуються від залучення ПІІ для конкретного підприємства. На макроекономічному рівні іноземні інвестиції часто розглядаються як панацея вирішення багатьох макроекономічних проблем. ПІІ, які у порівнянні з портфельними за своїм характером у більшості випадків не є спекулятивними, несуть з собою нові технології, управлінський досвід і необхідний капітал, яких гостро потребують місцеві підприємства трансформаційних економік через недостачу або ж високу вартість позикового капіталу.

Іншою характерною особливістю ПІІ є їх довготривалий характер. Як вже було не раз згадано, як здійснення, так і залучення ПІІ відносяться до стратегічних рішень розвитку підприємства. Вони характеризуються обмеженою мобільністю, ліквідністю та підвищеним ризиком, що вимагає зваженого вибору серед усіх інших альтернативних варіантів. Третьою

характерною особливістю ПП є їх спрямованість на прибуткову підприємницьку діяльність, що обумовлює раніше згадані характеристики та визначає мету здійснення ПП. Із залученням ПП отриманий прибуток, як і ризик, що з ним пов'язаний, піддається поділу зі стороною партнера.

Як доведено багатьма науковими працями і практичними результатами, притік іноземного капіталу не є безумовною передумовою розвитку приймаючого підприємства, а також його позитивного впливу на внутрішні підприємства приймаючої країни.

Тому наступною необхідною умовою є підтвердження доцільності залучення саме цього виду інвестицій.

Рішення про залучення ПП на підприємство виправдовується лише у випадку, коли усі інші альтернативні варіанти досягнення поставлених перед бізнесом цілей є вичерпаними або ж менш ефективними (банківські кредити, лізинг, державні субсидії, дотації чи інші форми фінансової підтримки від держави, фондів тощо). Тобто підприємство повинно мати чітку стратегію розвитку, яка передбачає необхідність залучення іноземного інвестора та конкретної форми ПП при невідповідності чи неможливості застосування альтернативних варіантів, що засвідчує оптимальність прийнятого рішення.

Як бачимо, з одного боку, фактори впливу на залучення ПП на підприємства формують умови для залучення ПП, а з іншого – визначають особливості та успішність перебігу цього процесу. Узагальнення типології факторів впливу на залучення ПП шляхом виокремлення різноманітних ознак та уточнення за ними змістовної характеристики окремих груп факторів, а також доповнення існуючих ознак новими, що зумовлено необхідністю досягнення поставлених цілей і завдань в процесі залучення ПП, має теоретичну та прикладну цінність. Вона є засобом визначення тих індивідуальних умов та особливостей, в яких перебуває конкретний суб'єкт залучення ПП, дозволяє сформулювати загальну картину сильних та слабких сторін інвестиційної пропозиції і служить основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень у сфері ефективного залучення ПП на підприємства.

ВИСНОВКИ

Отже, підприємства, що націлені на залучення ПП, перебувають в умовах високої конкурентності ринку

ПП та наявності асиметрії інформації, що спричинює невизначеність, ризик та складність міжнародного середовища, в якому приймаються управлінські рішення щодо ПП. Незважаючи на технологічний прогрес в комунікаційних мережах (Інтернет, авіасполучення), який зменшує фізичні відстані та сприяє сторонам прямого іноземного інвестування в пошуку необхідної інформації та налагодженню контактів, зберігається «культурна відстань», яку слід враховувати в міжособистісних комунікаціях сторін.

Ці умови диктують необхідність застосування інструментів маркетингу в процесі залучення ПП на підприємство та попередження тих поведінкових правил, які відслідковуються у діяльності іноземних інвесторів та можуть негативно вплинути на інвестиційне рішення.

Список використаних джерел

1. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.
2. Бирка М.І. Проблема формування системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства / М.І. Бирка // Тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції [«Стратегії розвитку економічних систем на мікро- та макрорівнях»], (Дніпропетровськ, 17-18 травня 2013 р.) – Дніпропетровськ: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 11-14.
3. Чернишова Л.О. Особливості залучення та стимулювання іноземного інвестування в Україні / Л.О. Чернишова, В.В. Сазанова // Бізнес Інформ. – 2013. – № 2. – С. 87-90.
4. Шик Л.М. Стан іноземного інвестування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення / Л.М. Шик, Н.Є. Скоробогатова // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. - № 3 (7). – С. 217-224.
5. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б.В. Губський. – К.: Наукова думка. – 1998. – 390с.
6. Кубах Т. Ринок злиття та поглинання: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Т. Кубах // Ефективна економіка. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1151>.
7. Meyer K. Entry Mode Choice in Emerging Markets: Greenfield, Acquisition, and Brownfield / K. Meyer, S. Estrin. // CEES. – 1998. – Working Paper No 18.